

Милена Ђорђијевић

КАКО ОБЕЗБОЛИТИ ЖИВОТ

Михајло Пантић, *Ходање по облацима*
Архипелаг, Београд, 2013.

Ако је у књижевности стварно само оно што је уметничко, онда је, верујемо ли на уметничку реч новој збирци прича Михајла Пантића *Ходање по облацима*, стварност аутсајдера, недовољних и немогућих љубави, чудака, стидљивих освајача интимне слободе, фаталиста, инхибираних посматрача сопственог живота и потиснутог бола, једина истинска стварност. Уједно, сви набројани актери ових прича су лепе душе; баш као што приличи онима који ходају по облацима.

На трагу својих претходних приповедачких књига, посебно тетралогије о Новом Београду (*Новобеоградске приче, Седми дан кошаве, Ако је што љубав, Овога џуша о болу*), Михајло Пантић се и у новој, десетој по реду књизи прича *Ходање по облацима* бави карактеристично својим, али и општелитерарним темама љубави и бола у сада новом, нешто тамнијем, на тренутке и фаталистичком кључу. Љубав и бол, међусобно условљени и испреплетени, чине основну везивну нит свих ових прича у којима су јунаци у првом циклусу средовечне разведене жене, у другом девојке, у трећем чудаци и аутсајдери.

Пантићеви јунаци на недостатак љубави реагују на различите начине, а различито реагују и на сам њен наговештај, слутњу, минулоост, немогућност или (не)оствареност. Тема љубави се отуда у Пантићевим причама, осим са болом, уланчава и са осећањима страсти, слободе и жеље, и тако, као и у претходним ауторовим књигама, постаје значењски комплексна и отворена за различита тумачења. Уједно, ти-

ме се отвара и естетска димензија наративне сажетости коју писац већ деценијама програмски обликује, а њу сваки читалац активира у зависности од својих знања, интересовања, искуства, узраста или пола. Захваљујући управо пријемчивости и чињеници да се обраћају најразличитијим читаоцима, Пантићеве књиге кратких прича и приповедака успеле су да, годинама унатраг, неутралишу тржишну логику према којој се код нас, као и у свету, изобилније читају само романи. Све Пантићеве прозне збирке имале су више издања, што у временима у којима се укук публике формира помоћу маркетиншких механизма и листа најчитанијих књига није тек обичан податак, него и сигнал да је уметношћу могуће ако не победити, а оно барем релативизовати владајуће стереотипе.

Књигу *Ходање по облацима* отвара прича „Плаво је тамније од црног” у којој главна јунакиња, средовечна лекторка са два брака за собом, размишља о питању жеље колико на импулсиван, толико и на „шопенхауеровски” начин. Слично је и у другим причама: недостатак жељеног рађа патњу, патња рађа недостатак жеље. Трајно заинтересован за то антрополошко подручје, јер човека види пре свега као „биће које жели”, а чији живот у великој мери зависи управо од начина испољавања и стања жеље, Пантић у својим причама непрестано тка мрежу сложених односа жеље и осталих људских осећања, показујући на примерима појединачних, по правилу анонимних људских судбина, како испреплетени појмови љубави, бола, неразумевања, патње и истине обликују њихове животе.

У једном интервјуу поводом изласка књиге *Ходање по облацима* писац је рекао да „недостатак љубави рађа зло и свакојака непочинства”. Михајла Пантића, међутим, у овој збирци више занимају они који пате од нереализованих и недовољних љубави, а нарочито од њеног недостатка, чија последица није зло, већ патња и очај. У завршној причи „Клуб зимогрожљивих”, главни (анти)јунак Жегарац, сам, у хотелској соби, пред самоубиство, резимирајући сопствени живот, схвата да је љубав истина, али да истина није љубав.

Стално варирање питања неиспуњене љубави и жеље и онога што из таквог стања настаје, Пантићеву књигу *Ходање по облацима* ставља у суседство оних мисаоних концепција које жељу виде или као тежњу према самоостварености (Платон) или као тежњу ка Другом (Лакан). Стога би се могло рећи да се приповедачева уметничка обрада питања и појма жеље заснива на „сукобу рационалног појма воље и ирационалног појма жеље” о чему, сасвим експлицитно, на научном скупу описаном у причи „Два брода, у ноћи” говори професор Поповић, колега и неочекивани љубавник главне јунакиње. Управо се у тој причи јавља и дилема да ли треба најпре проматрати живот, промишљати га

па се у њега тек онда упустити, или му се препустити без размишљања и оклевања. Ова дилема чини отвореним питање да ли се човек као посматрач сопственог живота заправо искључује из њега или ипак треба „хамлетовски” да чека док не сазри мисао о спремности на све, без обзира на исход. Један од могућих одговора стиже у насловној причи „Ходање по облацима” у којој јунак каже да је „глуварење” уметност највишег ранга јер је безинтересна. Јунак се својевољно ослободио свих императива нашег времена – брзине, такмичења, савладавања свакодневних потешкоћа, али и саме последице те одлуке јер се самоизоштио и маргинализовао. Хоризонтална маргинализација, међутим, подстиче у њему потиснуту, али трајно постојећу жељу да се узнесе, да се вине у вертикалу, макар само онолико колико му је дато: педаљ изнад земље.

У причи „Аља и један од оних дана” јунак одлази у посету својој полусестри и пеца са њеним трећим мужем. У том тренутку, гледајући у воду, он доживљава неку врсту откровења, равног једном вишем, готово мистичком искуству у којем се све сабија у једну тачку. У тој тачки, упркос неоствареним жељама, сазнању о пролазности и стеченом, преовлађујућем уверењу да је човек празан ћуп који стално одзвња, све добија виши смисао.

Из књиге у књигу, Михајло Пантић у приповедању рефренски претискује на које начине човек може да се самопревазиђе, да изађе из животне, урбане скучености и монотоније, с тим што се у књизи *Ходање по облацима* то питање успоставља као кључно. По правилу је реч о тренуцима у којима се наизглед ништа прекретнички није догодило, али јунаци, у потрази за собом, ипак долазе до спознаје која доноси мир и спремност да прихвате живот без обзира на то какав је и шта им носи. Описани тренуци су уједно и највиши мисаони домети ових Пантићевих прича. Они попуњавају рупу не пишчеве уметничке стварности, већ наше свакодневице која је састављена, у најбољем случају, од евергринна, техна, тренса и разновразних раштимованих „best of” компилација.

У првом слоју врло читљиве, реалистичне, животно уверљиве и стога, како је већ примећено, пријемчиве широком кругу читалаца, приче Михајла Пантића су у исти мах чврсто повезане са светом књижевности, укључујући и традицију и савременост и сам пишчев приповедни опус (аутоцитатност), сачињен од десет наслова искључиво кратких прича и приповедака, што је преседан у данашњој српској прози. Интертекстуалност је њихово важно својство, сам Пантић је то посебно нагласио поднасловом збирке *Седми дан кошаве* („приче, по неком”).

У књизи *Ходање по облацима* у том смислу посебну пажњу привлачи прича „Реквијем за Цибулку”, посвећена Бори Станковићу, пи-

сцу који се у српској књижевности међу првима издашније бавио маргиналицима. Главни јунак Пантићеве приче је такође пали човек, социјални случај, новобеоградски божјак, бивши боксер, алкохоличар коме од живота на крају остаје само један „станковићевски” уздах. Али како добра прича све потчини себи, тако је и овај уметнички божјак у истинској предности над нашим стварним комшијом каријеристом.

И низом других приповедних релација, аналогија, скривених или отворених цитата, Пантићев прозни свет укључује се у живи ланац литерарне традиције. Могло би се зато рећи да Михајло Пантић и у књизи *Ходање по облацима*, на њему својствен начин, овога пута обојен суморним тоновима, представљајући амбијент сиве урбане свакодневице, новобеоградске колико и било које друге, причу види као вид избављења из тога сивила, као катарзични тренутак отварања према лебдећем осећању ослобођености („ходање по облацима”), упркос болу који прати и окива човека у сваком његовом дану. У причи „Два брода у ноћи” јунакиња каже да се треба обезболи радом. Сагласно томе, убедљива прича је начин да се барем на тренутак обезболи живот, у подједнакој мери и пишчев и читаочев. А толико је сасвим довољно за добру причу.